ژنێك دەمرێ و پیاوێك بەچراوە نایە

گەڕان بەدوای نهێنی و ماناکانی ژیان لەدڵی دەریادا
«خوێندنەوەیەك بۆ كۆ شیعری «محەمەد كوردۆ»

ناوی كتێب: ژنێك دەمرێ و پیاوێك بەچراوە نایە
بابەت: شیعر
نوسەر: محەمەد كوردۆ
لەبڵاوكراوەكانی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی چاپ و بڵاوكردنەوە
ساڵی چاپ: 2005
لاپەڕە: 354
رانانی: ب. نینا

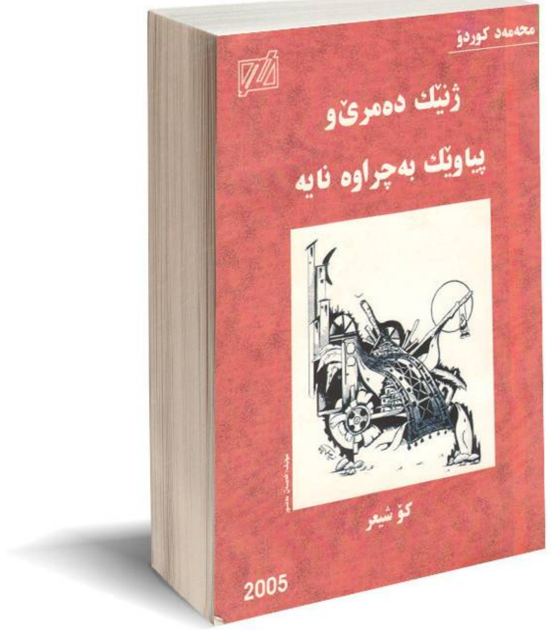

زۆر نووسین لەسەر محەمەد كوردۆ نوسراون، لەتیف هەڵمەت دەڵێ: یەكێكە لەشاعیرە لاوەكانو خاوەن توانایە. زاهیر رۆژبەیانیش وتویەتی: پتر لەجارێ دەخوێندرێتەوە.
کەمال خەمباریش بۆ چونی وایە: داهێنان بەتەمەنو ئەزموون نییە- بەقەدەر ئەوەی پەیوەندی بەراستگۆیی‌و سوتانو ژانو مەسەلە سەرەكییەكەوە هەیە كە شیعرە.
رۆژ هەڵەبجەیش پێیوایە: نزیكیەكی گەورە لەنێوان سهراب و كوردۆدا هەیە.
منیش دەڵێیم: كوردۆ وەكو قووڵی دەریا مەنگەو تا نزیكتربی لێوەی، شینترو شینتر دەنوێنێ. وەكو كەمان وایە، تا دەست لەژێكانی نەدەیتو شیعرەكانی نەخوێنیتەوە، ناتوانی لە نەغمەو ترپەكانی دڵی بگەی.
بۆ كەمترین ناسین، من كەمترین قسە لەسەر چەند شیعرێكی كوردۆ دەكەم، بەكورتی (بۆدلێر)ی شاعیری مەزنی فەرەنسا، یەكێك بوو لەو شاعیرانەی، رەنگی خودی مرۆڤانەی خۆی، بەبێ دوو روویی وەكو نوێنەری راستەقینەی چاخەكەی خۆی، خۆی دەرخست، راستگۆیانە ئەوەی ویستی گوتی و ئەوەی گوتی بڵاویكردەوە، واقیعی كەسێتی بۆدلێر- فەرەنسا بوو.
محەمەد كوردۆ، وەكو شاعیرێكی كورد، یەكێك لەخاسێتە جوانەكانی ئەم شاعیرە جوانە، نوێنەرایەتی واقیعی خودی خۆیی‌و كۆمەڵگای كوردی دەكات، بەشێوەیەكی زۆر راستگۆیانەو دەرخستنی ئەو سیحرو نهێنیانەی لەپشتی شیعرەوە هەنو داڕشتنیان لەناو دەقێكی شیعریدا.
لەكاتێكدا بەراستی، هەر ئەمكارە ئیشی شاعیرەو وەزیفەیەتی، تاسروشت و ژیان بەوێنەی شیعری بۆ خوێنەرو بونیادەكانی بگێڕێتەوە.
وێنەیەك كەخوێنەر والێدەكات، ئیستێك بكات و جارێكی تر بەقوڵی لەژیان بڕوانێت، بڕوانێت ئایا ژیان هەر ئەوەیە كەبەو شێوە سادەیەی هەیە، دەیبینن وایە؟ یان جیا لەو سادەیە كۆمەڵێك حاڵەتی تراژیدی‌و كۆمیدی ترسناك‌و جوان، باش‌و خراپی... هتدی، لەخۆگرتووە.
كوردۆ ئەم حاڵەتانەمان بۆ دەكاتە وێنەی شیعری‌و بەدەقێك پڕ لەئێستاتیكا لەشیعری (گوڵی سپی) پێمان دەڵێت:

(وەك بەژنی كازیوە سەربڕاو
شەڵاڵی خوێن كرا
لەسەر چی؟
شەوێكیان رێی كێشا بۆ هەور
بارانێ دابكا
گوڵی رەش بگۆڕێ بەسپی)

ئەرستۆ لەمبارەیەوە سەبارەت بەشیعری جوان دەڵێ: گەورەترین خاسیەتی چاكی

زمانی شیعری ئەوەیە، کەروون و ئاشکرا بێ، بێئەوەی سواوبێ، زمانی شیعری ئەو کاتە روون و ئاشکرا دەبێ، کە لە وشەی رۆژانە دروستبێ.

کوردۆ لەشیعری (گوڵی سپیدا) دەیەوێت کودەتایەکی سپی لەرێگای گوڵەوە دروستبکات، تا باران بکاتە هەناسە بۆگیانی گوڵ و بەدابارینی باران، هەموو شەڕو تاریکی و رەمزە رەشەکان بگۆڕێت بۆ سپی، ئاگری سپی ببێتە پەیامبەرێك، بۆ سڕینەوەی شەڕو مەملەکەتی رەش.

تابارانێك ببارێت قەوزە لەسەر کانیاو لابداتو گوڵ قژی لەبەر دابهێنێت، لەبەرامبەر ئەم هەوڵە ئینسانیو سروشتیەی گوڵی سپیدا، چارەنووسی گوڵ بەدەست جەلادەوە سەربڕینیەتیو شەلاڵی خوێن دەکرێت.

کوردۆ لەم شیعرەدا دەیەوێت پێمانبڵێت، بەتەنها لەسەر گۆڕینی (رەنگی رەش، بۆ سپی)رەشترین چارەنووس کە کوشتنە رووبەڕووی ئینسان دەبێتەوە، گەر هەوڵەکەش لەپێناو ئاشتیو جوانیو ئینسانیەتدا بێت، بەڵام چونکە جەلادەکان هەرگیز رێگا بەم شۆڕشە سپییە نادەن کە گوڵی رەشو رەنگە رەشەکانو ترسناکەکان بگۆڕدرێن بۆ سپی.

هیومانستیەتی کوردۆ لەم شیعرەدا لەدوا پلەدایە، بۆیە پەنا دەباتەبەر گوڵا، تا شۆڕشێکی سپی بکات.

سیحرو فەنتازیای کوردۆ لەم شیعرەدا لەوێدایە کەبێ ئەوەی درێژدادڕی بکات و وشە ریزبکات، پێماندەڵێت چۆن کودەتایەك سازبکەین بۆگۆڕینی رەش بۆ سپی. چۆن باران بکەین بەپێشەوا تاهەموو پیسییەکان بشواتەوە، چۆن باران رێنمایی هەور بکات؟ لەکوێ داکاتە بارانێکی بەخوڕو چی پۆخڵەواتی و ئاگری پڕ لەدوکەڵی رەش و دڵە ژەنگرتووەکان و چارە رەشەکان سپی بکاتەوە...؟!

دیارە ئەم شیعرە قسەی زۆرتر هەڵدەگرێت، بەڵام بۆ تێگەیشتن لەسیحرو فەنتازیەی ناو دیوانەکەی کوردۆ، دەچینە سەر یەکێکی تر لەشیعرەکان، یەکێکی تر لەو شیعرانەی کوردۆ کەلەناو دیوانە تازەکەیدا بەناوی» ژنێك دەمرێ و پیاوێك بەچراوە نایە» دیسان دەکرێت سەرنجی وردی لێبدەین» شیعری برسێتی» لێرەدا شاعیر، جارێکی تر وێنەی شیعری جوان بەرجەستە دەکات.

تا دەڵێ: شتێکی چاکە گەر بتوانین ئەم هەموو هونەرانە بەچاکی بەکار بهێنین، دیسان قسە لەسەر ئەوە دەکەین، کە کوردۆ زۆر راستگۆیانە ئەوەی روویداوە بەشیعر دەیگێڕێتەوە.

دەمەوێ بڵێم لەشیعری «برسێتی»دا کەس وەکو کوردۆ واقیعانە باسی لەبرسێتی و هەژاری نەکردووە، کە پێدەچێت خۆی کارەکتەری سەرەکی دەستی ئەو بەڵایەبێت، بۆیە وا زۆر بەجوانی درکی پێکردووەو بەتەنها لە(16) وشەدا جوانترین وێنەی شیعری تێدا بەرجەستە کردوەو دەڵێ:

«برسێتی
هەورێکە هەر تەنها
لەشاری بێکەسان دائەکا
پیاوێکە گەڕیدە
هەر هەژار ئەناسێ...,
بەسۆزو کوڵەوە
باوەشی پیا ئەکا»

لەم شیعرەدا، مێژووی شیعرەکە ساڵی (1995)و پێدەچێت شوێن چەمچەماڵ بێت- یان شارێك، ناوچەیەکی ئەم کوردستانە بێت. کەئەمە گرنگە تا بزانین، ئەوە ئەو ساڵەیە، کەبرسێتی تەنگ بە ئینسانەکان هەڵدەچنێت و کوردۆش وەکو تاکێکی کۆمەڵگا دەبێتە قوربانی.

ئەمەیە ئەسڵی کاری سەرەکی شاعیر. کە دەیەوێت رووداوێکی گەورەی کۆمەڵایەتی لەشیعرێکدا جێکاتەوەو پێمان بڵێت: برسێتی تەنها ئێخەی خەڵکی هەژار دەگرێت.

بۆیە کوردۆ وەکو ئینسان، وەکو قوربانی دەستی ئەم بەڵایە، جارێکی تر مانایەکی تری شیعری دەداتێ.

وێنەی شیعری ناو ئەم دەقەیە، کەجارێك وەکو هەورێکی رەش و ناشیرین وەسفکراوەو جارێکی تر وەکو پیاوێکی گەڕیدە، کەپڕ پڕە لەبرسێتی و دەیەوێت باوەش بکات بەگشت هەژاراندا.

یەکێکی تر لەو شیعرانەی دەکرێت لەسەری بوەستین و قسەی لەسەر بکەین، شیعری (دەستی ئافرەت و پەنجەی پیاوە)

لەم شیعرەدا، شاعیر زۆر جوان باس لەقوربانیبوونی ئافرەت دەکات، لەسەر دەستی پەنجە گوێزانەکانی پیاودا. لەکاتێکدا (پیاو پاش ئەوەی مار ئاوەکانیان پڕکرد لە ژەهرو دووپشك زان و کوللەو سمۆرەکارەکانیان ئەنجامدا، بەڵام دیسان تاکە رێگایەك ئاوێزان بوونە لەگەڵ ئافرەتێك) لەکاتێکدا قوربانی دەستی پیاون، ئەم شیعرەش وەکو چەند شیعری تر، بەشێکە لەو شیعرانەی کە دەردو مەینەتیەکانی ژنی تێدا نووسراوەتەوە، لەبابەتی شیعری «ئەفسانەی پایز» کەجیا لەوەی کچ و کوڕێ دەبنە قوربانی، تەنانەت رێگا نادرێت خەونیش ببینێ، ئەمە جگە لەشیعری «زەکیە ئەلکان» کە دەقێکە پڕە لەوشەی جوان و وێنەی شیعری بۆ شەهید زەکیە نووسراوە.

لێرەدا دەبێ بڵێم ئینسان بۆ ئەوەی لەکوردۆ تێبگات، دەبێ دیوانە شیعری «ژنێك دەمرێ و پیاوێك بەچراوە نایە» بخوێنیتەوە کەتازەترین کۆ شیعری شاعیرە.

زانان